

فرا ترکیب مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در آموزش عالی

احمد کیخا^۱، معصومه ایمانی پور^{۲*}

چکیده

مقدمه: نظام‌های آموزشی، به عنوان موتور رشد در ابعاد اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی در زیست‌بوم‌های گوناگون نقش‌آفرینی می‌کنند. در این اثناء اخلاق حرفه‌ای پایه اصلی و زیربنای آموزش محسوب می‌شود چراکه مدرسان، نقش کلیدی در پرورش افراد خلاق، منتقد و مسؤولیت‌پذیر با افق دید جهانی دارند. با این وجود مطالعات اندکی در قلمرو اخلاق حرفه‌ای در آموزش تدوین شده است. بنابراین، هدف این پژوهش، فرا ترکیب مطالعات انجام شده در قلمرو اخلاق آموزشی و دسته‌بندی و تحلیل مؤلفه‌های آن در نظام آموزش عالی می‌باشد.

روش بررسی: این پژوهش کیفی با به کارگیری راهبرد فرا ترکیب نوشته شده است. بنابراین کلید واژه‌های: اخلاق تدریس، اخلاق حرفه‌ای در آموزش عالی، تدریس، استاد، معلم در کلیه پایگاه‌های اطلاعاتی فارسی زبان Noormags، Ensani، SID، Magiran در بازه زمانی ۱۳۹۸-۱۳۸۰ جستجو به عمل آمد که در مجموع ۶۴ مقاله احصاء شد و با سرند نهایی، ۲۰ پژوهش به تحلیل نهایی راه یافتند.

نتایج: در مرحله نخست، مفاهیم کلیدی به تفکیک هر مقاله احصاء شده و سپس بر حسب وجوه اشتراک و افتراق مفاهیم در دسته‌های دیگری جای گرفتند که مؤلفه‌های فرعی را شکل دادند. در مرحله دوم، مؤلفه‌های فرعی نیز بر پایه تشابهات معنا طبقه‌بندی شدند که روی هم رفته، چهار مؤلفه اصلی «اخلاق در عملکرد علمی، اخلاق در تعاملات، شخصیت اخلاقی و منش اخلاقی» با ۱۵ زیرمؤلفه فرعی به دست آمد. در نهایت، با توجه به مطالعات انجام شده در آموزش عالی ایران، وضعیت هر یک از مؤلفه‌ها نقد و تحلیل شد.

نتیجه‌گیری: با شناسایی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در نظام دانشگاهی، لازم است مسؤولین امر با مبنا قرار دادن این مؤلفه‌ها و نشانگرهای آن‌ها، در جهت اتخاذ تدابیر خاص و برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های مدیریتی به منظور ارتقا و بهبود اخلاق حرفه‌ای در آموزش عالی گام بردارند.

واژه‌های کلیدی: تدریس، آموزش، اخلاق حرفه‌ای، آموزش عالی

۱- دانشجوی دکتری اقتصاد و مدیریت مالی آموزش عالی، گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تهران، ایران.
۲- استادیار، دکتری تخصصی آموزش پزشکی، عضو مرکز تحقیقات مراقبت‌های پرستاری و مامایی، گروه مراقبت‌های ویژه، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، ایران

* (نویسنده مسئول): تلفن: ۰۲۱-۶۱۰۵۴۴۳۰ پست الکترونیکی: m_imanipour@tums.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۲/۲۱

تاریخ بازبینی: ۱۳۹۸/۱۲/۱۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۱/۲۲

از منظر دیرینه‌شناسی، آموزش، تاریخی به بلندای تاریخ بشر دارد. در مفهوم پردازی، آموزش به معنای هر تجربه یا عملی است که تاثیر سازنده‌ای بر ذهن، شخصیت و توانمندی‌های جسمی افراد دارد. افزون بر این آموزش راهی برای پرورش انسان‌های متمدن می‌باشد که فرهنگ و میراث فرهنگی خود را از رهگذر آموزشی به دیگر نسل‌ها منتقل می‌سازند چراکه پایه اصلی آموزش انتقال دانش، مهارت و نگرش از نسلی به نسل دیگر می‌باشد (۱). اما آنچه که در آموزش مهم انگاشته می‌شود وجود ارزش‌های اخلاقی و حرفه‌ای از نظر ابعاد گوناگون علمی برای مدرسان می‌باشد (۲-۳) در دهه‌های اخیر از مدرسان انتظار می‌رود احترام، عدالت، برابری و دموکراسی را توسعه دهند و اساسا تاکید بر جنبه‌های اخلاقی در زمینه آموزش و پاسخگویی اخلاقی فزونی یافته است (۴-۵-۶) چرا که تربیت-یافتگان مراکز آموزشی جامعه به خصوص مراکز دانشگاهی، خود متولی آموزش نسل‌های بعدی می‌شوند. بنابراین مراکز آموزشی دانشگاهی نقش ویژه‌ای در جوامع مختلف برعهده دارند. این نقش و جایگاه کلیدی نهادهای دانشگاهی باعث می‌شود که مقوله اخلاق حرفه‌ای بیش از سایر مراکز آموزشی مورد توجه اندیشمندان و صاحب‌نظران عرصه دینی، فرهنگی و اخلاقی جوامع مختلف قرار گیرد. در ایران نیز با توجه به برخورداری از دین متعالی اسلام، اخلاق حرفه‌ای و مباحث پیرامون آن مورد عنایت خاصی قرار گرفته است (۷). اخلاق حرفه‌ای مجموعه قواعدی است که باید افراد، داوطلبانه و بر اساس ندای وجدان و فطرت خویش در انجام کار حرفه‌ای رعایت کنند، بدون آنکه الزام خارجی داشته باشند یا در صورت تخلف به مجازات‌های قانونی دچار شوند (۸). در یک گزاره تعریفی مرتبط با آموزش، اخلاق حرفه‌ای را شاخه‌ای از اخلاق دانسته‌اند که مشخص کننده مسئولیت اخلاقی مدرسان در تدریس و آموزش است و یکی از ابعاد تاثیرگذار در نهادینه کردن رویکردهای اخلاقی در رفتار حرفه‌ای فراگیران و مدرسان محسوب می‌شود (۹). البته هنوز مفهوم جامع و مورد اتفاقی در این خصوص ارائه نشده است. نتایج مطالعه‌ای که به آنالیز

مفهوم اخلاق حرفه‌ای در آموزش دانشگاهی پرداخته است بیان می‌کند که اخلاق حرفه‌ای در آموزش دانشگاهی در راستای عمل به تعهدات حرفه‌ای شکل گرفته و سازه‌ها و ابعاد تشکیل دهنده آن عبارتند از: رعایت رفتار و آداب حرفه‌ای، اخلاق در تعاملات اجتماعی حرفه‌ای، اخلاق در مسائل و کارکردهای تکنیکی حرفه‌ای، ارزش‌ها و باورهای درون فردی اختصاصی حرفه. در این مفهوم پردازی، التزام به اخلاق انسانی و برخورداری از تسلط موضوعی و مهارت‌های تدریس از پیش‌ایندهای شکل‌گیری مفهوم اخلاق حرفه‌ای در آموزش دانشگاهی برشمرده شده و اظهار می‌شود که وقوع آن منجر به اعتماد عمومی، تاثیرگذاری اخلاقی و بهبود فرایند یادگیری در دانشجویان و نیز کنترل بیرونی حرفه‌ای می‌شود (۱۰). اهمیت پرداختن به اخلاق در آموزش، از یک سو به این دلیل است که همواره مراکز آموزش عالی از نهادهای پیش‌تاز حرکت‌های فرهنگی و اجتماعی بوده‌اند آنچنان که باورها و اعتقادات آنها به سرعت در جامعه نفوذ می‌کند و این امر به دلیل آن است که آموزش عالی از تاثیرگذارترین محیط‌ها برای نهادینه کردن اصول و ارزش‌های اخلاقی محسوب می‌گردد. بنابراین آموزش عالی در تغییر و تحولات جوامع انسانی نقش مهمی ایفا می‌کند به طوری که بدون در نظر گرفتن این نقش نمی‌توان مسیر توسعه جوامع را بررسی کرد. به جرات می‌توان گفت که در تاریخ بشر هیچ عاملی همانند آموزش عالی بانی و ناشر تحولات سازنده در جوامع انسانی نبوده چرا که پیش‌تازان تحولات علمی و اجتماعی تربیت‌شدگان آموزش عالی هستند (۱۱). از سوی دیگر، یکی از کنش‌های مورد انتظار مراکز دانشگاهی ترویج ارزش‌های اخلاقی بین دانشجویان است تا زمینه شکوفایی توانمندی‌های دانشجویان فراهم گردد و بستر لازم جهت رشد همه جانبه شخصیتی، عاطفی، رفتاری و فکری آنان حاصل گردد (۱۲). در تفکر دینی اسلام و نیز در فرهنگ سنتی کشور ایران نیز از قدیم‌الایام فرض بر این بوده که مدرسان آراسته به بالاترین شاخصه‌های اخلاقی در یک جامعه هستند و خانواده‌ها با همین فرض، با تمام وجود به مدرسان اعتماد کرده و

یافته‌های مطالعات انجام شده در این قلمرو آن‌ها را گردآوری، ادغام و تفسیر می‌کند بنابراین دورنمایی کامل‌تری را به نگارندگان برای شناخت موضوع ارائه می‌کند.

روش کار

پژوهش حاضر با روش کیفی و به طور خاص با راهبرد فرا ترکیب هفت مرحله‌ای سندلوسکی و باروسو (۲۰۰۷) تدوین شده است (تصویر ۱). فرا ترکیب با فراهم کردن یک نگرش نظامند برای پژوهشگران از طریق ترکیب تحقیقات کیفی مختلف به کشف موضوعات و استعاره‌های جدید و اساسی می‌پردازد و با این روش دانش جاری را ارتقاء داده و یک دید جامع و گسترده نسبت به مسائل به وجود می‌آورد (۱۵). لازم به ذکر است در این مطالعه، به دلیل اندک بودن تعداد مطالعات کیفی انجام شده در قلمرو اخلاق حرفه‌ای در آموزش، برای ارائه دورنمای جامع‌تر، یافته‌های مطالعات انجام شده به روش کمی نیز در چرخه تحلیل محتوا قرار گرفته‌اند.

سرنوشت فرزندان خود را به آن‌ها می‌سپرند تا تحت تعلیم و تربیت قرار گیرند. برای اینکه بر این فرض خدشه‌ای وارد نیاید لازم معلمان و اساتید به وظایف اخلاقی حرفه‌ای خود آگاهی یابند و آن‌ها را رعایت نمایند تا بتوانند تعهدات خود را نسبت به دانش‌آموزان و دانشجویان را به درستی به انجام برسانند (۱۳). چراکه در طرح‌واره اسلامی، هدف غایی تعلیم و تربیت این است که زمینه رشد و شکوفایی فراگیران (دانش‌آموزان و دانشجویان) را در جهت رسیدن به مراتب کمال فراهم کند (۱۴). در این اثنا نقش مدرسان به عنوان پیش‌قراولان نظام یاددهی غیر قابل انکار است به گونه‌ای مدرسان سازنده نسل‌ها بعدی جوامع محسوب می‌شوند و به نوعی از آن‌ها انتظار تربیت اخلاقی فراگیران و ترویج اخلاق در ابعاد گوناگون در جامعه می‌رود. بر این اساس و با توجه به اهمیت اخلاق حرفه‌ای در آموزش، هدف این پژوهش، فرا ترکیب مطالعات انجام شده در قلمرو اخلاق آموزشی و دسته‌بندی و تحلیل مولفه‌های آن در نظام آموزش عالی می‌باشد. روش فرا ترکیب با تولید یافته‌های جامع‌تر در زمینه موضوعی خاص از طریق نگرش نظامند به

تصویر ۱: هفت مرحله روش فرا ترکیب سندلوسکی و باروسو

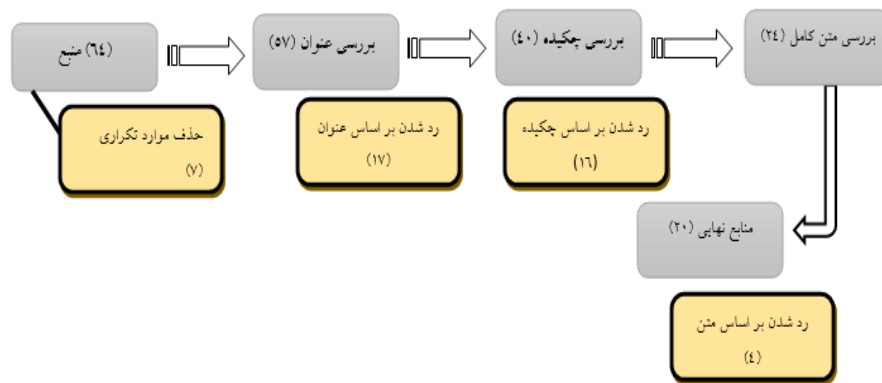
کلیدواژه‌های: اخلاق تدریس، اخلاق حرفه‌ای در آموزش عالی، تدریس، استاد، معلم در کلیه پایگاه‌های اطلاعاتی فارسی زبان؛ Noormag؛ Ensani؛ SID؛ Magiran؛ جستجو به عمل

در مرحله نخست، سوال پژوهش (اخلاق حرفه‌ای در آموزش از چه مولفه‌هایی تشکیل شده است؟) طراحی شد. در مرحله دوم، به منظور انجام مرور نظامند، با استفاده از ترکیبی از

چهارم برای استخراج اطلاعات مقالات، از فرم استخراج داده‌ها که بر اساس هدف پژوهش طراحی شده بود استفاده شد. در این فرم اطلاعاتی چون نام نویسنده اول، سال و محل انجام مطالعه، سال انتشار مقاله، محل انجام مطالعه، نوع مطالعه، حجم نمونه احتمالی و نتایج و یافته‌های اصلی هر مطالعه ثبت می‌شد.

آمد. انتخاب مقالات در مرحله سوم بر اساس معیارهای ورود انجام شد که عبارت بودند از روش مطالعه (مقالات پژوهشی)، بازه زمانی انتشار (۱۳۸۰-۱۳۹۸)، مقالات با قابلیت دسترسی تمام متن و به زبان فارسی. در مجموع ۶۴ مقاله احصاء شد که در مرحله سوم و با توجه به تناسب عنوان، چکیده و متن با سوال اصلی پژوهش، غربالگری آنها انجام گرفت. در مرحله

تصویر ۲: فلوجارت روند سرند مقالات

ملاحظات اخلاقی

در تمام مراحل پژوهش حاضر، اصل اخلاقی امانت‌داری در استناد به منابع و استفاده از نتایج آنها رعایت گردید.

یافته‌ها

فراگرد این تحلیل بدین صورت می‌باشد که پس از استخراج مفاهیم کلیدی از مقالات بر اساس وجوه اشتراک و افتراق مفاهیم در قالب زیرمولفه‌ها دسته‌بندی شدند. سپس زیرمولفه‌هایی که دارای شباهت‌های معنایی بودند، طبقات مولفه‌های اصلی را تشکیل دادند. در مجموع، از ۲۰ مقاله مورد بررسی، روی هم رفته ۱۷۱ مفهوم کلیدی بدست آمد که در قالب ۴ مولفه اصلی (اخلاق در عملکرد علمی، اخلاق در تعاملات، شخصیت اخلاقی، منش اخلاقی) با ۱۵ زیر مولفه (اخلاق در آموزش، اخلاق در ارزشیابی، اخلاق در کارکردهای آکادمیک، اخلاق در دگرپذیری و نقدپذیری، اخلاق در پژوهش، مسئولیت‌پذیری اخلاقی، اخلاق در هنجارهای دانشگاهی،

در مرحله پنجم تجزیه، تحلیل و ترکیب یافته‌ها، پس از بررسی و خوانش هر مقاله، مفاهیم مربوط به هرکدام احصاء گردید و پس از رفت و برگشت‌های مکرر، مفاهیم بر حسب وجوه اشتراک و افتراق در یکدیگر ادغام و دسته‌بندی شدند. در مرحله ششم، کنترل کیفیت یافته‌ها انجام شد. به این منظور، از روش ارزیابی توسط همتایان استفاده شد و اصلاحات لازم در فرایند کدگذاری، طبقه‌بندی و تعیین مولفه‌ها بر اساس نظرات کارشناسی محقق دیگری که در این حوزه تجربه و تخصص داشت، انجام گرفت. همچنین از خودبازبینی توسط محقق نیز استفاده شد و پژوهشگر تلاش نمود که مراحل انجام پژوهش به طور دقیق و مبتنی بر فرایند علمی صورت گیرد و سوگیری‌های احتمالی به حداقل برسد. در گام هفتم، یافته‌های حاصل از شناسایی و ترکیب مفاهیم بدست آمده از متون و مقالات، ارائه گردید.

قانون‌مداری، اخلاق در تعاملات دانشجویی، اخلاق در تعاملات فرادانشجویی، گفتمان اخلاقی، کنش اخلاقی، خوی اخلاقی، اخلاق دینی و پرورش اخلاقی) دسته‌بندی شدند (جدول ۱).

جدول ۱: طبقه‌بندی مولفه‌های اخلاق حرفه‌ای آموزش

مفاهیم کلیدی	زیر مولفه‌ها	مولفه‌های اصلی
کارآمدی روش‌های آموزشی/ پرداختن به موضوعات حساس در تدریس/ استفاده از روش‌های تدریس مناسب/ دریافت بازخورد فراگیران/ نظم و دقت در کلیه امور تدریس/ عدم پرداختن به مباحث حاشیه‌ای/ دارا بودن مهارت‌های لازم برای انتقال مفاهیم و مباحث درسی/ اشراف بر محتوا درسی/ داشتن بیان شیوا/ دارا بودن تجربه و دانش عمومی در تدریس/ مسئولیت‌پذیری در تدریس/ برخورداری از انگیزه کافی برای تدریس/ تبیین مواضع تئوری/ تدریس موضوعات بدون گزینش شخصی/ ایجاد ارتباط مناسب مباحث درسی مختلف در طول دوره تحصیلی/ استفاده از مثال‌های مرتبط با زندگی واقعی فراگیران/ ارائه مثال‌های کاربردی در تدریس/ برقراری ارتباط در تدریس با همه دانشجویان/ ارائه بازخورد مناسب در حین تدریس/ برخورداری از آگاهی در مورد روشهای تدریس/ برنامه‌ریزی برای مدیریت منابع و ابزارهای آموزشی در چارچوب فعالیت‌های یادگیری تعیین شده/ برخورداری از مهارت‌های لازم برای درک سبک‌های مختلف یادگیری/ تأکید بر محیط‌های یادگیری تجربی/ تشریح مسائل درسی برای دانشجویان/ کارآمدی محتوای درسی/ داشتن طرح درس و اصول منظم برای تدریس/ استفاده از بهترین قواعد و روش تدریس هر درس/ استفاده از مطالب به روز برای تدریس/ تسلط به شیوه‌های تحلیل و انتخاب محتوا/ انطباق محتوا با نیازهای دانشجو/ ارائه مطالب به شکل پیوسته و مفهوم‌دار/ سازمان‌دهی موضوعات درسی در قالب طرح درس ترمی/ تلاش برای شناخت تجارب و آموخته‌های قبلی دانشجویان/ آماده کردن محتوای درسی پیش از ورود به کلاس/ همخوانی محتوا و اهداف درس/ گزینش محتوا به گونه‌ای که به آمادگی فراگیران در دوره‌های بعدی بیانجامد/ ارائه محتوا در کلاس به شکل جامع/ بازگویی اهداف درس در آغاز	اخلاق در تدریس	مفاهیم کلیدی
ارزشیابی درست و دوری از تبعیض/ استفاده از بهترین شیوه‌ها در ارزیابی از شاگردان/ توجه به ابعاد روانی در ارزشیابی/ هماهنگی ارزشیابی وی با اهداف آموزشی/ تعیین روش ارزشیابی از قبل/ استفاده از نظام تشویقی مناسب/ بهره‌گیری از ارزشیابی تکوینی در تدریس/ تعیین زمان برای بررسی اوراق امتحانی و اعتراضات احتمالی/ مطابقت تکالیف تعیین شده با اهداف آموزشی/ هماهنگ بودن آزمون‌ها با اهداف درس/ نظارت و ارزیابی با هدف بهبود یادگیری دانشجویان/ توجه به عوامل روانی در آزمونهای ارزشیابی از دانشجویان/ محرمانه داشتن نمره دانشجویان	اخلاق در ارزشیابی	مفاهیم کلیدی
در دسترس بودن در ساعات غیردرسی/ وقت شناسی و حضور به موقع/ اهمیت دادن به انجام حضور و غیاب/ رعایت مدت زمان قانونی کلاس/ کار در حوزه تخصصی/ داشتن روحیه جستجوگری/ ایجاد علاقه و جذب دانشجویان/ رهبری و مدیریت کلاس درس/ تجربه و تخصص در حوزه تخصصی و حرفه‌ای خود/ پذیرش مسئولیت برای یادگیری و توسعه حرفه خود/ مسئولیت‌پذیری در قبال دانشجویان/ توجه به درخواست‌های قانونی دانشجویان/ همراه بودن بازخوردها با سعه صدر/ اختصاص وقت کافی برای دانشجویان خود/ فراهم آوردن بستری برای تقویت اعتماد به نفس دانشجویان/ آگاهی از اصول کلاس‌داری و شرایط کلاس/ دارای تالیفات و مقالات مرتبط با درس/ شناخت متخصصان در رشته خود/ همکاری با سازمانهای مختلف در زمینه حرفه‌ای دانش و تخصص خود/ مستقل بار آوردن دانشجویان/ ایجاد پایه‌های انضباط درونی (خودکنترلی، خودارزیابی و ...) در افراد	اخلاق در کارکردهای آکادمیک	مفاهیم کلیدی
انتقادپذیری/ استقبال از نظرات منطقی مخالف در تدریس/ اهمیت دادن به رشد فکری دانشجویان/ باز بودن فضای ارتباطی در کلاس/ ترغیب دانشجویان به بیان نظرات شخصی/ عدم تحمیل نظرات شخصی خود به دانشجویان/ رعایت انصاف در نقد کردن/ آزادی بیان در محیط کلاس/ ایجاد یک فضا و جو مثبت به دور از هرگونه تعصبهای دینی و نژادپرستانه/ بوجود آوردن یک فضای ایمن و مطمئن برای یادگیری فراگیران/ تأمل و ارزشیابی انتقادی عمل حرفه‌ای خود به عنوان یک استاد/ ارزیابی نقادانه از خود و توسعه ظرفیتهای درونی خود/ روحیه جستجوگری و به چالش کشیدن ذهن دانشجویان در کلاس/ خودداری از جدال و ستیزه جویی در بحث/ پذیرش نکات همکاران و اصلاح رفتار غلط پس از متوجه شدن/ اجتناب از تحمیل عقاید شخصی به شاگردان	اخلاق در دگرپذیری و نقدپذیری	مفاهیم کلیدی
آمادگی لازم برای پاسخگو بودن در برابر مشکلات آموزشی دانشجویان/ عدم بی تفاوتی نسبت به عملکرد تحصیلی		مفاهیم کلیدی

	مسئولیت‌پذیری اخلاقی	پایین فراگیران/ توانایی مذاکره با همکاران برای تبیین و توجیه مسائل آموزشی و تربیتی/ توانایی حل تعارضات بین دانشجویان و همکاران/ توجه به بعد عاطفی فراگیران در فرایند یاددهی- یادگیری/ شکل‌دهی و تقویت کاربرد رفتارهای خوب در فراگیران/ تشویق دانشجویان به تلاش و موفقیت‌های علمی/ عدم القای روحیه یأس به دانشجویان
	اخلاق در هنجارهای دانشگاهی	ایجاد و بازسازی فرهنگ مطلوب در جامعه و حفظ آن/ مهارت لازم برای تجزیه و تحلیل و درک تفاوت‌های فرهنگی و قومیتی/ آگاهی از زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی و مذهبی اقوام مختلف دانشجویان/ عامل بودن به هنجارها و آیین‌های علمی و فرهنگی دانشگاه
	قانون مداری	تلاش در راستای تحقق اهداف دانشگاه/ آگاهی کافی در رابطه با استانداردها و قوانین آموزشی/ احترام به قانون حکومت و حفظ نظام دموکراسی/ آگاهی از انتظارات، قوانین، سیاستها و چارچوب‌های انضباطی سازمان دانشگاه و رعایت آنها/ آشنایی با قوانین آموزشی دانشکده/ پایبند بودن به قوانین و مقررات آموزشی
اخلاق در تعاملات	اخلاق در تعاملات دانشجویی	نداشتن روابط دوگانه با دانشجویان/ برخورداری از قدرت بالا برای ایجاد ارتباط با فراگیران/ توسعه روح همکاری و همدلی در دانشجویان/ حفظ تعادل در رابطه/ برقراری تعامل حرفه‌ای با دانشجویان/ جدا کردن فضای کلاس از فضای بیرون کلاس درس/ برخورد احترام آمیز و دور از تحقیر با دانشجویان/ پرهیز از برقراری هرگونه روابط عاطفی با دانشجویان/ رابطه با دانشجویان متمرکز بر اهداف درسی/ رعایت ارزش‌های اخلاقی در ارتباطات/ پرهیز از داشتن هرگونه روابط خصوصی نزدیک با دانشجویان/ ارتباط با دانشجویان مبتنی بر اعتماد متقابل
	اخلاق در تعاملات فرا دانشجویی	احترام به موسسه آموزشی خود/ احترام به همکاران/ احترام به مقررات دانشگاه/ احترام به کلاس درس/ اجتناب از روابطی که باعث لطمه زدن به استانداردهای آموزشی می‌شود/ استفاده از کانال‌های مختلف ارتباطی با همکاران و کارکنان
شخصیت اخلاقی	گفتمان اخلاقی	پرهیز از شوخی‌های زننده/ دوری از توبیخ و سرزنش/ داشتن روحیه طنز و شوخ طبعی در کنار تدریس/ سادگی و بی‌آلایشی در رفتار/ وحدت و سازگاری بین حرف و عمل
	کنش اخلاقی	برخورداری از بینش و بصیرت کافی نسبت به رفتار دانشجو/ عدم ارائه علم خود در اختیار افرادی که از آن سوء استفاده می‌کنند/ عدم ایجاد روحیه بزدلی یا چاپلوسی به دلیل اقتدار مدرس/ علاقه و محبت واقعی نسبت به دانشجویان/ رازداری و امانتداری نسبت به شاگردان/ عدم دید ابزاری به دانشجویان/ زیرسوال نبردن عملکرد سایر اساتید/ عدم استفاده از دانشجویان برای انجام امور شخصی/ به سخره نگرفتن اشتباهات درسی دانشجویان / محرمانه نگه‌داشتن مکالمات خصوصی با دانشجویان/ پرهیز از انتقال اطلاعات شخصی دانشجویان به سایر افراد/ دوری از دادن القا نامناسب و یا تخریب استادان دیگر در کلاس/ در نظر نگرفتن اختلاف نظرهای خود با استادان در ارزیابی دانشجویان/ عدم تأمین منافع مادی در قبال نمره دادن به دانشجویان/ صداقت در ارائه گزارش‌های تحصیلی به گروه آموزشی و دانشکده/ عدم اعلام مسائل اساتید در جمع دانشجویان/ عدم غرور علمی/ حفظ حرمت شاگردان در همه شرایط/ رعایت عدالت در برخورد با اختلافات مختلف در بین دانشجویان/ رعایت عدالت در نگاه و توجه کردن/ عدم واگذاری مسئولیت تدریس خود به همکار یا دستیار خود
منش اخلاقی	خوی اخلاقی	داشتن التزام علمی به ارزش‌های اخلاقی/ توجه به اهمیت جایگاه نقش خود در جامعه به عنوان یک الگوی رفتاری/ تلاش تعهد کاری نسبت به قبول پذیرش شغل استادی/ حفظ حیثیت و شؤونات شغل معلمی/ شفقت و مهربانی با دانشجویان/ احساس خوشرویی و لحن مناسب بیان با دانشجویان و همکاران/ معترف بودن نسبت به ناتوانی در مسائلی که به آنها احاطه ندارد
	اخلاق دینی	انجام کار با نیت خالص تقرب به خدا/ دارا بودن شهامت اظهار حق/ شروع کلاس با نام خدا/ حفظ همبستگی با خدا
	پرورش اخلاقی	ترغیب دانشجویان به تحصیل علم با بارور کردن انگیزه‌های عالی انسانی/ پرورش خلوص نیت الهی در دانشجویان/ به پایان رساندن درس با نصایح اخلاقی/ بارور کردن مسئولیت‌پذیری اجتماعی در دانشجویان/ حساسیت نسبت به مشکلات شخصی شاگردان

تعاملات؛ شخصیت اخلاقی و منش اخلاقی دسته‌بندی شدند که در تصویر شماره (۳) بازنمایی شده اند

همان‌گونه که پیش‌تر بیان شد مولفه‌های به دست آمده از ادغام مفاهیم کلیدی استخراج شده از ۲۰ مقاله در قالب مولفه‌های چهارگانه اصلی؛ اخلاق در عملکرد علمی؛ اخلاق در

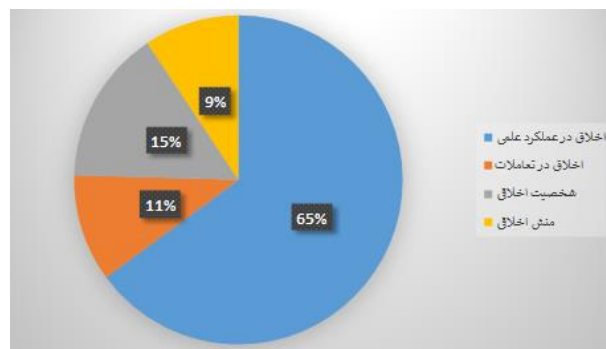
تصویر ۳. مدل مفهومی پژوهش برآمده از یافته‌ها

از مولفه‌های چهارگانه اخلاقی (اخلاق در عملکرد علمی، اخلاق در تعاملات، شخصیت اخلاقی، منش اخلاقی) بر اساس مطالعات انجام شده می‌باشد.

سپس مفاهیم کلیدی بر حسب فراوانی تکرار در نرم افزار اکسل وارد شدند و نمودار درصدی هر مولفه اصلی اخلاق حرفه‌ای محاسبه شد. این نمودار نشان دهنده اهمیت هر کدام

تصویر ۴. نمودار درصدی مولفه‌های اصلی اخلاق حرفه‌ای

الگوی یادگیرندگان نیز هستند (۱۶). بنابراین، اساتید دانشگاه‌ها باید هم در حرفه‌ای معلمی مهارت داشته و هم با اصول حرفه‌ای آن آشنا باشند. چراکه آموزش‌های ارائه شده از سوی یک نظام آموزشی ممکن است منجر به بروز رفتارهایی خاص در جامعه شود. از این رو استاد می‌تواند در ترویج اخلاق در جامعه

بحث

در مولفه اخلاق در عملکرد علمی، رعایت اخلاق آموزشی توسط مدرسان، تضمین کننده سلامت فرایند یاددهی و یادگیری است. همچنین مدرسان به عنوان آموزش دهنده،

موثرترین نقش را داشته باشد (۱۷). در مطالعه سبحانی نژاد و همکاران (۱۸) از دید دانشجویان میزان کاربست اخلاق حرفه‌ای در تدریس از سوی اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم دریایی با میانگین ۴/۱۷ در حد بالایی قرار داشت. در مطالعه دیگر توسط آراسته و همکاران (۱۹) دانشجویان بر این باورند که استادان دانشگاه‌های دولتی شهر تهران موضوع اخلاق و رعایت اخلاق در تدریس را پر اهمیت و با ارزش می‌دانند و به رعایت این اصول و مولفه‌ها در تدریس خود توجه و اهتمام ویژه دارند. در مطالعه سلاجقه و صفری (۲۰) که به ارتباط میان تمام مولفه‌های اخلاق آموزشی و عملکرد علمی استادان پرداخته بودند به این نتیجه رسیدند که (به جز پرداختن به موضوعات حساس و احترام به محل آموزش) بین بقیه مولفه‌های اخلاق آموزشی با عملکرد علمی استادان رابطه معناداری دارند. در پژوهش امراهی و همکاران (۲۱) نیز که به بررسی مولفه‌های اخلاق آموزشی پرداخته بودند به این نتیجه دست یافتند که در همه مولفه‌ها اثربخشی آموزش، پرداختن به موضوعات حساس، ارزشیابی عادلانه، احترام به دانشگاه از دیدگاه دانشجویان در سطح نسبتاً مطلوبی قرار دارد. حاج خزیمه و همکاران (۲۲) نیز در مطالعه‌ای به بررسی میزان رعایت مولفه‌های اخلاق حرفه‌ای آموزش در بین اعضای هیئت علمی دانشگاه شیراز پرداختند و به این نتیجه رسیدند که میانگین مولفه‌های اخلاق حرفه‌ای آموزش اعضای هیئت علمی از نظر دانشجویان از میانگین فرضی پژوهش بیشتر بوده است. در پژوهشی دیگر قنبری و همکاران (۲۳) به بررسی اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی و رابطه آن با کیفیت آموزش عالی پرداختند نتایج بررسی دیدگاه دانشجویان در خصوص رعایت استانداردهای اخلاق حرفه‌ای اساتید، نسبتاً مطلوب ارزیابی شد ولی از نظر آنان بین وضعیت موجود و مطلوب رعایت استانداردهای اخلاق حرفه‌ای شکاف وجود دارد. مصدق و همکاران (۲۴) نیز در تحقیقی به بررسی میزان رعایت اخلاق تدریس در بین اساتید دانشگاه پرداختند یافته‌های تحقیق نشان از برتری میزان رعایت اخلاق تدریس در بین اساتید

مؤسسه امام خمینی نسبت به دانشگاه تهران و همچنین عدم تفاوت در میزان رعایت اخلاق تدریس در بین اساتید دانشکده‌های فنی مهندسی و علوم انسانی تهران و عدم اختلاف نظر دانشجویان دانشگاه تهران در خصوص میزان رعایت اخلاق تدریس توسط اساتید دانشگاه تهران بود. سبحانی نژاد و همکاران (۲۵) نیز به واکاوی مولفه‌های اخلاق حرفه‌ای تدریس از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی قم پرداختند و به این نتیجه رسیدند وضعیت اخلاق حرفه‌ای تدریس و مولفه‌های آن در اساتید دانشگاه علوم پزشکی قم از دیدگاه دانشجویان نسبتاً مطلوب ارزیابی می‌شود. در مطالعه‌ای عارفی و شریفی (۲۶) به بررسی میزان تأثیر مؤلفه‌های اخلاقی در تدریس اساتید از دیدگاه دانشجویان دانشگاه کوثر بجنورد پرداختند. نتایج حاکی از این بود که کارآمدی آموزشی و ارزشیابی درست به عنوان شاخص‌های با اهمیت تری در تدریس اخلاقی اساتید ایفای نقش می‌نمایند و نسبت به سایر مؤلفه‌ها از میزان تأثیر بیشتری برخوردار هستند. در واقع، اخلاق در عملکرد علمی دارای ماهیت پیچیده و چندجانبه است که از جوانب اخلاقی به مسائل آکادمیکی می‌نگرد که مجموعاً به اثربخشی درسی وی و رشد همه جانبه دانشجویان منتج می‌شود. اثربخشی کلی هر مدرس دانشگاه در پرتو تقابل میان معیارهای کلی شامل طراحی تدریس، اجرای آموزش، مدیریت کلاس درس، روابط انسانی، ارزشیابی و ویژگی‌های شخصیتی مطلوب سنجیده می‌شود به عبارت دیگر مدرس اثربخش کسی است که با طرح درس از پیش تعیین شده در کلاس حضور یابد و به ارائه آموزش موثر مطابق به آن طرح درس بپردازد و با این هدف، تسلط بر موضوع درس و تخصص در آن، تنوع در روش‌های تدریس، شرکت دادن دانشجویان در جریان تدریس با تعیین فرصت سخنرانی، داشتن انتظارات بالا و معقول از فراگیران و موارد مشابه را مد نظر قرار دهد (۲۷). نجفی و همکاران (۲۸) در پژوهشی به ارزیابی ابعاد اخلاق حرفه‌ای تدریس اعضای هیأت علمی از دیدگاه دانشجویان دانشکده پزشکی دانشگاه شاهد پرداختند و به این نتیجه دست یافتند که ابعاد اخلاق

حرفه‌ای تدریس اعضای هیأت علمی در حد بالاتر از متوسط می‌باشد. فرحبخش و همکاران (۲۹) نیز به اهمیت اخلاق در آموزش و میزان رعایت آن از دیدگاه دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی کرمان پرداختند و برخلاف مطالعات پیشین به این نتیجه رسیده‌اند که با وجود این که اخلاق در آموزش پرستاری از دید شرکت‌کنندگان اهمیت زیادی دارد، اما میزان رعایت آن از دید آنها در حد مطلوبی نیست. حیدری و همکاران (۳۰) در ارزیابی اخلاق حرفه‌ای تدریس اعضای هیأت علمی به این نتیجه رسیدند که اگرچه وضعیت اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی بالاتر از متوسط ارزیابی شد ولی هنوز فاصله زیادی با وضعیت مطلوب دارد. عباسی و همکاران (۳۱) نیز در پژوهشی به بررسی وضعیت اخلاق حرفه‌ای اساتید دانشگاهی از دیدگاه دانشجویان پرداختند و به این نتیجه رسیدند که اساتید دانشگاهی در رعایت هشت شاخص اخلاق حرفه‌ای با وضعیت مطلوب فاصله دارند. طرح درس یکی از راهکارهایی است که جهت ارتقای کیفیت آموزش می‌توان بر آن تاکید داشت. طرح درس دیدگاه‌های دانشجویان را نسبت به کیفیت آموزش استاد بهبود بخشیده و ضمن آن باعث ایجاد نظم منطقی و هماهنگی نیز گشته و فعالیت‌ها را هدفمند می‌نماید. طرح درس هدف‌های مبهم را روشن ساخته ضمناً چگونه آموزش دادن را به استاد و چگونه یادگرفتن را به دانشجویان می‌آموزد. طرح درس به آموزش تازگی می‌بخشد و با کاهش عوامل بازدارنده زمان را وسعت می‌بخشد و ایجاد انگیزه با طرح درس امکان پذیر شده و باعث کارایی بیش از حد انتظار می‌گردد و ناتوانی‌ها را به توان تبدیل می‌کند (۳۲). در ادامه به پژوهش‌های انجام شده در زمینه طرح درس به عنوان یکی از مفاهیم اخلاق حرفه‌ای در مولفه اخلاق عملکردی در زیر مولفه اخلاق در آموزش پرداخته می‌شود تا وضعیت این مفهوم اخلاقی در دانشگاه‌ها تحلیل گردد. نیازآذری (۳۳) در پژوهشی به بررسی عوامل مؤثر بر تمایل به تنظیم طرح درس در فرایند تدریس پرداخت که به این نتیجه دست یافت که عوامل شناختی، انگیزشی و مدیریتی بر تمایل اساتید به طرح

درس در فرایند تدریس و برنامه‌ریزی درسی مؤثرند. همچنین نتایج نشان داد که عوامل شناختی بیشترین تاثیر و عوامل انگیزشی کمترین تأثیر را در تمایل اساتید به تنظیم طرح درس را در فرایند تدریس برنامه‌ریزی درسی داشته‌اند. ادیب حاج باقری و همکاران (۳۴) در پژوهشی به ارزیابی کیفیت طرح درس اعضای هیات علمی دانشکده‌های پرستاری و مامایی منتخب ایران پرداختند و به این نتیجه دست یافتند که در مجموع ۴ درصد طرح درس‌ها در وضعیت ضعیف، ۸۳ درصد متوسط و ۱۸ درصد در وضعیت خوب قرار داشتند. بیشترین مولفه‌ای که در طرح درس مورد توجه قرار گرفته به ترتیب تعیین محتوای درسی، اهداف جزئی و تعیین منابع بود. بیشترین کاستی‌ها مربوط به سیاست‌های مدیریت کلاس مدرس، تعیین آمادگی دانشجویان در هر جلسه و وسیله کمک آموزشی و نحوه استفاده از آن بود. در پژوهش وکیلی و همکاران (۳۵) بررسی طرح درس‌های علوم پایه تدوین شده توسط اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی کاشان از حیث رعایت اصول نگارش طرح درس انجام شد که یافته‌ها گویای این بود که از بین ۲۰۴ مورد طرح درس ارسالی ۴۹ مورد (۲۴٪) از نظر رعایت اصول تدوین، بدون اشکال بود. بیشترین اشکال در مورد تعیین یا نحوه نگارش منابع و ماخذ تدریس بود (۳۳/۸٪). در ۲۵/۵٪ موارد نحوه نگارش اهداف جزئی اشکال داشت. در ۱۷/۶٪ موارد نحوه ارزشیابی دانشجو مشخص نگردیده یا از وضوح کافی برخوردار نبود در ۱۳/۷٪ موارد هدف کلی درس ذکر نگردیده بود. کمترین اشکال در مورد مشخص نبودن وظایف فراگیران بود (۱/۵٪). پروین و همکاران (۳۶) نیز در مطالعه به ارزیابی کیفیت طرح درس اساتید دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز پرداختند که به این نتیجه رسیدند که ۱۹/۸٪ از طرح درس‌ها در وضعیت ضعیف، ۷۷/۸٪ متوسط و ۲/۵٪ در وضعیت خوب قرار داشتند. دلگشایی و همکاران (۳۷) به تحلیل محتوایی طرح درس‌های ارائه شده توسط مدرسان دانشگاه علوم پزشکی ایلام پرداختند که با توجه به نتایج، وضعیت محتوایی و نگارشی طرح درس‌های ارائه شده

توسط مدرسان دانشگاه علوم پزشکی ایلام در حد قابل قبولی ارزیابی شد. براینند واکاوی مطالعات انجام شده در کشور در زمینه رعایت اخلاق حرفه‌ای در مولفه اخلاق عملکردی نشان می‌دهد رعایت این موارد در بین اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های کشور در وزارت علوم و وزارت بهداشت در وضعیت متوسط و پایین‌تر از آن قرار دارد. با توجه به نقش اعضای هیئت علمی در تربیت و پرورش اخلاقی، اجتماعی و فرهنگی دانشجویان در دانشگاه‌ها در سطح نخست و بسترسازی در نهادینه‌سازی اخلاق در جامعه از رهگذر پرورش دانش‌آموختگانی با ویژگی‌های اخلاقی ضرورت توجه به این ویژگی در اعضای هیئت علمی به ویژه در کارویژه‌های اصلی آن پژوهش، آموزش و خدمات اجتماعی دو چندان است. همان‌گونه که از نمودار درصدی این مولفه‌ها نیز پیداست، مولفه اخلاق عملکردی با ۶۵٪ بیشترین میزان اهمیت را به خود اختصاص داده است. برای ارتقاء اخلاق در عملکرد علمی همه زیرمولفه‌ها در هم‌افزایی با هم به افزایش کیفیت آموزش استاد و اثربخشی بیشتر آن کمک می‌کنند. مهمترین عوامل پایین یا متوسط بودن اخلاق عملکردی در وضعیت فعلی نظام‌های دانشگاهی ایران؛ روش‌های تدریس سخنرانی و مدرس محور، مشارکتی نبودن فرایند یاددهی و یادگیری، مشارکت ندادن دانشجویان در انتخاب سرفصل‌ها و محتوای درسی، ضعف دریافت بازخورد در حین و پس از تدریس، استفاده از سبک تدریس یکسان در طول ترم، ضعیف بودن و جدی نگرفتن طرح درس‌ها، تبعیض‌های گوناگون در ارزشیابی دانشجویان، در نظر نگرفتن عملکرد دانشجویان در طول ترم و اتکا به نمره امتحان در پایان ترم به عنوان معیار ارزیابی، نبود فرایند ارزیابی مستمر از میزان یادگیری دانشجویان، در دسترس نبودن برخی از اعضای هیئت علمی در ساعات موظفی در دانشگاه‌ها، انتقاد پذیر نبودن و نبود فضای آزاد اندیشی و نقد در کلاس‌های درسی، عدم اختصاص وقت کافی برای نظارت و راهنمایی پایان نامه‌ها و مقالات دانشجویان، برخی از سوء استفاده‌ها و بهره‌کشی‌های علمی از دانشجویان در تدوین مقالات، فراهم نکردن سیستم پاداش‌دهی

و ایجاد انگیزه برای دانشجویان در فضای رقابتی سالم و غیره را می‌توان از جمله آسیب‌های اخلاق عملکردی دانشگاه‌های ایران برشمرد. مولفه دوم اخلاق در تعاملات می‌باشد. منظور از ارتباطات و تعاملات مذکور روابط و مناسبات دانشجویان با استادان در درون و بیرون از کلاس درس است. این متغیر علاوه بر جنبه‌های عینی بر اساس نگرش‌ها و تمایلات دانشجویان نیز ارزیابی می‌شود (۳۸). در این پژوهش با تحلیل محتوای مقالات انجام شده، اخلاق در دو حوزه تعاملات دانشجویی و تعاملات فرادانشجویی دسته‌بندی شده و هر دوی آن‌ها را در بر می‌گیرد. توانایی برقراری ارتباط موثر یکی از شاخص‌های مهم تدریس اثربخش است و طبعاً می‌تواند تابعی از ویژگی‌های شخصیتی و علمی استاد باشد. ویژگی‌های متعددی مانند گشاده‌رویی، برخورد مثبت و انرژی دهنده و میل به هدایت می‌تواند در برقراری ارتباط توسط استاد موثر باشد (۳۹). به باور کهنوجی (۴۰) یکی از چالش‌های موجود در کلاس درس و فرایند تدریس می‌تواند برقراری ارتباط موثر و صحیح با فراگیران باشد چرا که آموزش موثر و به تبع آن یادگیری موثر به استفاده صحیح از مهارت‌ها و ابزارهای ارتباطی بستگی دارد. دال بر این ادعا سوابق مطالعاتی مربوط (۴۱) به تعاملات، حاکی از آن است که روابط غیر رسمی میان استاد و دانشجو تاثیر مستقیمی بر رشد فکری و توانایی‌های دانشجویان دارد و همچنین می‌تواند احساس خودمختاری و هدفمندی را در آن‌ها تقویت کند و این روابط در نهایت به بهبود موفقیت تحصیلی دانشجویان و نیز تقویت انگیزه‌های شغلی آن‌ها منتج شود (۴۱). افزون بر این بسیاری از پژوهشگران یکی از مهارت‌های کلیدی استاد خوب را مهارت برقراری ارتباط قلمداد کردند (۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶). با این وجود در پژوهش احمدیان (۱۳۹۳) چگونگی تعامل اساتید در محیط‌های آموزش بالینی از دید دانشجویان پزشکی واکاوی شد که به این نتیجه رسید که میزان تعاملات پایین‌تر از میانگین می‌باشد. به طور کلی، در ایران ضعف روابط استاد با دانشجو به طور فراگیر در کلیه رشته‌های دانشگاهی دیده می‌شود. فقدان مناسبات ارتباطی

بین دانشجویان با اساتید به نوبه خود بر ایجاد و گسترش مشکلات دیگر دانش دامن می‌زند و این فرایند دیر یا زود اساسی‌ترین کارکردهای آموزش عالی را به چالش خواهد کشید (به نقل از ۳۸). با وجود اینکه تعاملات استاد یکی از کلیدی‌ترین موارد اخلاق حرفه‌ای در آموزش است و در مرکز فعالیت‌های آموزشی در کلاس قرار دارد و در صورتی رابطه مناسبی میان استاد و دانشجو برقرار نشود نمی‌توان انتظار بازدهی مثبت از کلاس درس در جریان یادگیری داشت و بالعکس تعامل سازنده و دو سویه استاد و دانشجو در کنار رعایت دیگر اصول حرفه‌ای اخلاق در تعاملات به پیشرفت تحصیلی دانشجویان، ارتقاء کیفیت یادگیری و آموزش، توسعه توانمندی‌های دانشجویان و افزایش انگیزه دانشجویان کمک کند. اما در نظام دانشگاهی ایران این تعاملات جایگاه مناسبی ندارد و دچار کاستی‌هایی می‌باشد. از جمله ضعف‌های تعاملاتی اخلاقی دانشجویی و فرادانشجویی در نظام دانشگاهی ایران، برخورد بالا به پایین و نداشتن روابط دوستانه و مستمر با دانشجویان، وجود برخوردهای دوگانه با دانشجویان، ضعف همکاری با دیگر اعضای هیئت علمی، برخورداری از غرور علمی و غیرعلمی در برخی از اعضای هیئت علمی، ضعف سنت‌ها، ارزش‌ها و فرهنگ دانشگاه‌ها در زمینه تعاملات و همکاری گروهی، ضعف عقبه و دیرینه‌های فرهنگی و اجتماعی جامعه و غیره می‌باشد. در فقدان چنین همکنشی‌های (دانشجویی و فرادانشجویی) مسئله اصلی فرسایش سرمایه انسانی و اجتماعی دانشگاه‌ها (به مثابه سرمایه اصلی جامعه) می‌باشد که آسیب‌های جبران ناپذیری را بر کل جامعه تحمیل می‌کند. پر پیداست که علم و دانش معرفتی است که بر آمده از همکنشی و خرد جمعی همه دانشگاهیان در سطح تعاملات با دانشجویان و با دیگر اعضای هیئت علمی است. بر اساس نمودار درصد مولفه‌ها اخلاق در تعاملات با ۱۱٪ در جایگاه سوم از نظر ضریب اهمیت قرار دارد. مولفه اصلی سوم شخصیت اخلاقی می‌باشد. بسیاری از کنشگران و دانشوران علمی نیز بر این ویژگی به عنوان یکی از ویژگی‌های استاد خوب و تدریس اثربخش تاکید

کرده‌اند (۴۸،۴۹،۵۰). در مطالعه بوذر جهرمی و همکاران (۵۱) از نقطه نظر دانشجویان ۷۰٪ اساتید دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد دارای ویژگی‌های شخصیتی ممتاز بودند. در پژوهشی دیگر، یارمحمدزاده و همکاران (۵۲) نیز به بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی و سبک رهبری کلاس درس با کیفیت تدریس اساتید دانشگاه به روش خود ارزیابی پرداختند و به این نتیجه رسیدند که ویژگی‌های شخصیتی و سبک رهبری کلاس درس می‌توانند کیفیت تدریس اساتید را به صورت معناداری تبیین کنند. از این رو می‌توان گفت، توجه به ویژگی‌های شخصیت و سبک رهبری کلاس درس می‌تواند در کیفیت تدریس اساتید مؤثر باشد. چرا که گفتمان و کنش اخلاقی اعضای هیئت علمی با داشتن روحیه شوخ طبعی و عدم برخوردهای زننده با دانشجو در بالابردن عزت نفس دانشجویان، علاقمندی به استاد، ارتقاء انگیزه تحصیلی، پویایی و دو سویه سازی جریان یادگیری و در نهایت به رشد شخصیت اخلاقی و پیشرفت تحصیلی دانشجویان کمک می‌کند. بر اساس نمودار درصدی ترسیم شده این مولفه با ۱۵٪ در جایگاه دوم را در بین چهار مولفه اصلی اخلاق حرفه‌ای به خود اختصاص داده است. آخرین مولفه اصلی منش اخلاقی اعضای هیئت علمی است. مدرسان با توجه به نفوذ معنوی شان، قلب و اندیشه و رفتار فراگیران را تسخیر می‌کنند. تمام رفتار مدرسان از کوچکترین حرکات و اشارات او، تا نحوه گفتار و عمل، همه توسط فراگیران تلقید می‌شود. فراگیران، مدرسان را الگو و سرمشق اخلاق و رفتار خویش قرار می‌دهند. لذا تلاش می‌کنند کمالات و شخصیت او را در خویش تجلی دهند و همان راه را بروند که او رفته است. فراگیران آنچه را استاد خوب بداند ارج می‌نهند و آنچه را بی‌شمار بپندارد زشت می‌انگارند (۵۳). از آنجایی که یکی از وظایف حرفه‌ای اعضای هیئت علمی، انتقال ارزش‌های مثبت به دانشجویان و تلاش در جهت درونی کردن ارزش‌های انسانی در آن‌هاست لذا ضروری است اساتید توجه بیشتری به جنبه‌های اخلاق فردی و رفتاری خود داشته و بدانند که اخلاق و رفتار آن‌ها نقش مهمی در تربیت اخلاقی دانشجویان دارند

(۱۳). اساتید به عنوان الگوی رفتاری دانشجویان شناخته می‌شوند و دانشجویان به صورت عمدی یا غیر عمدی از رفتارهای آن‌ها تاثیر می‌پذیرند به گونه‌ای که در رفتارها و عکس‌العمل‌های فعلی و آینده آن‌ها اثرگذار خواهد بود. اعضای هیئت علمی باید تلاش کنند تا از طریق منش خود به عنوان الگوی اخلاقی و علمی فضائل اخلاقی را در دانشجویان نهادینه و توسعه دهند. در مطالعه سالاروند و همکاران (۵۴) در زمینه ویژگی‌های اخلاقی و حرفه‌ای استاد ایده‌آل از دید دانشجویان پرستاری به این نتیجه رسیدند که الگو بودن استاد برای دانشجو یکی از شاخص‌های استاد ایده‌آل است چرا که اساتید خوب همیشه برای فراگیران خود الگوی مناسبی برای اجرای نقش خود هستند و چگونگی همکاری جمعی و سودمند با دیگران را به آن‌ها آموزش می‌دهند. بر اساس یافته‌های نموداری درصدی شخصیت اخلاقی نیز با ۹٪ در رتبه چهارم مولفه‌های اخلاق حرفه‌ای جای دارد. لازم به توضیح است این پژوهش به روش مرور نظامند فقط مقالات چاپ شده فارسی را مورد بررسی قرار داد. بنابراین مطالعاتی که در داخل ایران انجام شده ولی به زبان غیر فارسی منتشر شده اند در این بررسی وارد نشده اند که جزو محدودیت‌های مطالعه حاضر می‌باشد. لذا پیشنهاد می‌شود در یک مطالعه جامع تر کلیه منابع منتشر شده مورد بررسی و تحلیل قرار گیرند.

نتیجه گیری

دانشگاه‌ها در زیست بوم‌های گوناگون پیش‌آهنگ هرگونه تغییر و تحولی علمی و اخلاقی در جامعه هستند. لذا نهادینه ساختن رفتارهای اخلاقی در آموزش و پژوهش که از اساسی ترین رسالت‌های دانشگاه‌ها می‌باشد عبارت است از: تامین اخلاقی استادان در برابر دانشجویان، جامعه و حرفه خود که با رویکرد خود تنظیمی درون و برون فردی (توسط خود کنترلی فرد، همکاران و سیستم دانشگاهی) محقق می‌شود (۵۵) در واقع، آموزش عالی نیز نظام حرفه‌ای است و مجموعه‌ای از رفتارهای انسانی عاملانی را پوشش می‌دهد. افعال این عاملان

نیز در منافع یا مضار دیگران و همچنین در رشد یا زوال شخصیت خود آنان تاثیر می‌گذارد بنابراین نظام آموزش عالی می‌تواند به لحاظ اخلاقی مورد بحث قرار گیرد (۵۶). بنابراین با متصور شدن جامعه به شکل ارگانیک نظام آموزش عالی به مثابه زیر سیستم اجتماعی محسوب می‌شود که در تعامل با دیگر خرده سیستم‌ها از آن‌ها تاثیر می‌پذیرد و بر آنها تاثیر می‌گذارد و مجموع این همکنشی‌ها اجتماع و رفتار آن‌ها را شکل می‌دهد. بنابراین، شناخت مولفه‌های اخلاق حرفه‌ای آموزش در نظام دانشگاهی به شکل‌گیری اجتماع دانشگاهی اخلاقی و در سطح کلان‌تر به آفرینش جامعه اخلاق مدار منجر می‌شود. در این مطالعه با استفاده از روش فرا ترکیب پس از بازکاوی مطالعات انجام شده چهار مولفه اصلی اخلاق حرفه‌ای در آموزش عالی با عنوان اخلاق در عملکرد علمی؛ اخلاق در تعاملات؛ شخصیت اخلاقی و منش اخلاقی بدست آمد. بر این اساس، پیشنهاد می‌شود مدیران و سیاستگذاران و برنامه ریزان نظام آموزش عالی و دانشگاه‌ها با لحاظ کردن این مولفه‌ها در جهت بهبود و ارتقا اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه‌ها گام بردارند و با اتخاذ تدابیری همچون ارائه دوره‌هایی برای توسعه اخلاق علمی در زمینه وجوه اخلاقی در حیطه‌های کاری گوناگون (آموزش، پژوهش و غیره)؛ توجه و تاکید بر نشانگرهای اخلاقی در جذب، ارتقا و ارزشیابی اعضای هیئت علمی؛ به‌کارگیری سیستم‌های تشویقی با تاکید بر اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی و اتخاذ برنامه‌هایی برای تغییر فضای حاکم بر دانشگاه‌ها در جهت بازسازی فرهنگی و اخلاقی نظام آموزش عالی گام بردارند.

تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ‌گونه تضاد منافی در پژوهش حاضر وجود ندارد

References

- 1- Gülcan, NY. *Discussing the importance of teaching ethics in education*. Procedia-Social and Behavioral Sciences 2005; 174(12): 2622-5.
- 2- Bullough Jr RV. *Ethical and moral matters in teaching and teacher education*. Teaching and Teacher Education 2011; 27(1): 21-8.
- 3- Campbell E. *The ethics of teaching as a moral profession*. Curriculum Inquiry 2008; 38(4): 357-85.
- 4- Ball SJ. *The teacher's soul and the terrors of performativity*. Journal of education policy 2003; 18(2): 215-28.
- 5- Gunzenhauser MG. *The active/ethical professional: A framework for responsible educators*. A&C Black 2012.
- 6- Solbrekke TD, Englund T. *Bringing professional responsibility back in*. Studies in Higher Education 2011; 36(7): 847-61.
- 7- Rahimi H, Agha Babayi R. *Relationship between organizational culture and professional ethic faculty members of Kashan University*. Education Strategy Medical Sciences 2013; 6(2): 61-7. [Persian]
- 8- Abbasi R, Taheri Gh, Babashai J. *Investigating Faculty Members' Professional Ethics in View of Students*. Ethics in science and Technology 2018; 12 (4) :60-9. [Persian]
- 9- Ghanbarpour O, Abbāsiān H, Ārāste H, Nave Ebrāhim A. *Designing the pattern of teachers' professional ethics: A mixed methods study*. Journal of Educational Innovations 2019; 18(1): 33-60. [Persian]
- 10- Yazdani S., Imanipour M. *Professional ethics in higher education: dimensions and constructs*. TEB VA TAZKIEH 2018; 26(4): 272-84. [Persian]
- 11- Ariyanpour M, Mehrabi NA. *Obligations & Strategies of Professional Ethic in Higher Education System*. Ethics in science and Technology 2017; 11(4): 17-23. [Persian]
- 12- Rafati SH., Rejeh N., Ahmadvash M., & Davati, A. *Ethical Intelligence of Medical Students of Tehran University of Medical Sciences*. Journal of Medical Ethics 2015; 8(27): 71-91. [Persian]
- 13- Imanipour M. *Ethical principles in education*. Iranian Journal of Medical Ethics and History 2013; 5(6): 27-41. [Persian]
- 14- Shokohi G. *Fundamentals and Principles*. 2000: Mashhad: Publications Beh publication. [Persian]

- 15-Sohrabi BA, khalili Jafaraabad A, Roodi AM. *Discover the Properties of Emerging Research Areas Using Meta-Synthesis Method*. Science and Technology Policy; 2018; 9(4): 15-30. [Persian]
- 16-Pourshafei H, Ramezanzade K. *An enquiry into the current and the desirable status of professors' professional ethics from the perspective of students in Birjand University of Medical Sciences*. Journal of Birjand University Medical Sciences 2018; 25: 107-14. [Persian]
- 17-Shamkhi M, Saki N. *Ethics in Higher Education Based on Islamic traditions*. Educational Development Of Jundishapur 2017; 8(2): 206-15. [Persian]
- 18-Sobhaninejad M., Baghaei M., & Najafi, H. *Evaluation of professional ethics of teaching among faculty members of Imam Khomeini University of Marine Sciences Noshahr*. Journal of Marine Science Education. 2018; 2 (9): 1-16. [Persian]
- 19-Arasteh H., Navehebrahim A., & Motalebifard, A. *Investigating the Educational Ethics of Faculty Members of Tehran State Universities*. *Rahbord Farhang*. Culture strategy 2011; 3(9): 203-219. [Persian]
- 20-Salajegheh A., Safari S. *Relationship between Professional Ethics and Function of Professors*. Ethics in science and Technology 2015; 10(3): 103-10. [Persian]
- 21- Amrahi A, Soltanzadeh V, Esm Hosseini Gh.R. *Teaching Ethics of Faculty Members Situation from the Viewpoints of Nursing Students*. Education Strategies in Medical Sciences 2014; 7(4): 235-40. [Persian]
- 22-Hajkhomezeh M., Bagheriyanfar M., & Shahriyari E. *Evaluation of compliance with the components of professional ethics of education in faculty members of Shiraz University*. Journal of Educational and School Studies 2015; 3(3): 9-28. [Persian]
- 23-Ghanbari S, Ardalan MR, Beheshtirad R, Soltanzadeh V. *University Staff Members' Ethics and Relationship with Quality in High Education*. Ethics in science and Technology 2015; 10(2): 40-50. [Persian]
- 24-Mosadegh H., Kashani M., Pourkarimi J., & Abdollahi, B. *Evaluation of Teaching Ethics in Tehran University and Imam Khomeini Institute*. Journal of Culture in Islamic University. 2014; 3(4): 705-22. [Persian]
- 25-Sobhani Nejad M, Najafi H, Jafari Harandi R., Farmahini Farahani M. *Teaching Professional Ethics Components from the Viewpoint of Students Qom University of Medical Sciences*. Education Strategies in Medical Sciences 2015; 7(6): 399-403. [Persian]
- Arefi M., Sharifi A. *The Impact of Ethical Components on Teaching from the Viewpoint of Students of Kowsar University of Bojnourd*. Journal of Higher Education Curriculum Studies 2015; 5 (10): 33-43. [Persian]

- 26-Salimi J., Ramezani, Gh. *Identification of effective teaching components and evaluation of teaching status (Case study Kurdistan University of Applied Sciences)*. Journal of educational measurement and evaluation studies 2015; 4(8): 33-61. [Persian]
- 27-Najafi H, Maleki H, farmahini farahani M, jafari harandi R. *An Assessment of Faculty Members' Professional Ethics from Students' Viewpoint in Medical School of Shahed University*. Journal of Medical Education Development 2016; 9(21): 93-102. [Persian]
- 28-Najafi H, Maleki H, farmahini farahani M, jafari harandi R. *An Assessment of Faculty Members' Professional Ethics from Students' Viewpoint in Medical School of Shahed University*. Journal of Medical Education Development 2016; 9(21): 93-102. [Persian]
- 29-Heydari M., Abollghasemi, M., & Chaboki, R. *Examining Professional Ethics in Training by Scientific Board*. Ethics in science and Technology 2017; 12(3): 65-72. [Persian]
- 30-Abbasi, R, Taheri GH, Babashi, J. *Investigating Faculty Members' Professional Ethics in View of Students*. Journal of Ethics in science and Technology 2018; 12(4): 60-9. [Persian]
- 31-Saberiyani M., Aghajani S., Ghorbani R., & Malek, M. *Faculty Opinions on Lesson Planning*. Babol Journal of Medical Sciences 2004; 5(2): 33-36. [Persian]
- 32-Niaz Azari K. *The Study of Effective Factors on Professors' Tendency to Arrange Lesson Plan in Teaching: Based on Mazandaran University of Medical Sciences*. Research in curriculum planning 2014; 11(15): 80-91. [Persian]
- 33-Adib-Hajbaghery M, Mousavi MS., Lotfi MS., & Aminolroayae E. *Evaluating the Quality of Lesson Plans by Nursing and Midwifery Faculty Members of Selected Nursing Schools in Iran*. Education Development Jundishapur 2014; 4(1): 25-33. [Persian]
- 34-Vakili Z., Moneri R., Mahdiyan M., Hosseiniyan M., Saberi F., & Miranzadeh S. *Assessment of Basic Science Lessons Plans Developed by Faculty Members of Kashan University of Medical Sciences in Compliance with Principles of Lesson Writing*. Iranian Journal of Medical Education. 2004; 5 [Persian]
- 35-Parvin S., Jamshidi F., Khanghah R., & Ahangari A. *Assessing the quality of curriculum of Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences professors*. Educational Development of Jundishapur. 2015; 5(4):307-13 [Persian]
- 36-Delgoshaei B, Sadeghifar J, Raadabadi M, Peyman H, Mirzaei A. *Content Analysis of the Lesson Plans Developed by Faculty of Ilam University of Medical Sciences in 2009*. Iranian Journal of Medical Education 2012; 12(1): 1-9. [Persian]

- 37-Bagheri heydari F. *Factors Affecting Students' Interactions and Relationships with University Case Study Professors (Azad, PayamNoor and Gherentefaei)*. Iranian Journal of Sociology 2015; 15(4): 153-172. [Persian]
- 38- Ghadami A, Salehi B, Sajadi S, Naji H. *Students' Points of View Regarding Effective Factors in Establishing Communication between Students and Faculty Members*. Iranian Journal of Medical Education 2007; 7(1): 149-54. [Persian]
- 39-Kahnoji M. *The Role and Application of Emotional Interaction Components in Teacher-Student Relationships in the Classroom*. Barge farhang 2018; 2(2): 166-59. [Persian]
- 40-Haerizadeh A., Masoleh A., Noghani M., & Miranvari A. *The effect of teacher-student social relationships on students' academic achievement*. *Journal of Social Sciences, Ferdowsi University of Mashhad* 2011; 6(1): 27-51. [Persian]
- 41-Devlin M, O'Shea H. *Effective university teaching: Views of Australian university students from low socio-economic status backgrounds*. *Teaching in Higher Education* 2012; 17(4): 385-97.
- 42-Young MW. *Characteristics of high potential and at risk teachers*. *Action in Teacher Education* 1990; 11(4): 35-40.
- 43-Esmaeili MR, Hozni SA, Mosazadeh B, Zavareh A. *Good Teacher's Characteristics and its Influence on Dental Students Academic Motivation In Guilan University of Medical Sciences*. *research in medical education* 2017; 9(3): 18-10.[Persian]
- 44-Darabi M., Derakhshan A., Kiyani M., Maleki Gh., & Saeedi M. Comparing the opinions of Mashhad University of Medical Sciences professors and students about the criteria of a good university professor. *Journal of Developmental Strides in Medical Education*. 2014; 10(4): 355-66. [Persian]
- 45-Asady M, Gholami K, Bolandhematan, K. *The Fundamental Components of Effective Teaching in Higher Education from the Perspective of Students and Faculty Members at University of Kurdistan*. *Andeshehayeh Novin Tarbiyati* 2015; 11(1): 123-49. [Persian]
- 46-Ahmadiyan M. *How teachers interact in clinical education settings from the perspective of medical students*. *Journal of Medical Ethics*. 2015; 8(29):11-40. [Persian]
- 47-Pettit JE, Axelson, RD, Ferguson KJ, Rosenbaum ME. *Assessing effective teaching: what medical students value when developing evaluation instruments*. *Academic Medicine* 2015; 90(1): 94-9.
- 48-Lee HH, Kim GM, Chan LL. *Good teaching: what matters to university students*. *Asia Pacific Journal of Education* 2015; 35(1): 98-110.

- 49-Tam KY, Heng MA, Jiang GH. *What undergraduate students in China say about their professors' teaching*. Teaching in Higher Education 2009; 14(2): 147-159.
- 50-Bouzarjomehri F, Mansourian M, Herandi Y, Bouzarjomehri H. *Academics' adherence to professional Ethics in Shahid Sadoughi University of Medical Science: Students'viewpoint*. The journal of medical education and development 2013; 8(3): 44-52. [Persian]
- 51-Yarmohammadzadeh P, Faizy A, Mohammadian K, Agh Atabay A. *Investigating the Relationship among University Teachers' personality Traits, Classroom Leadership Style, and Efficacy through Self-Evaluation: Providing a Structural Model*. Journal of Educational Sciences 2017; 10(39): 29-51. [Persian]
- 52-Naghdi Z. *Investigating the Role of the Teacher on the Ethical and Religious Education of Elementary Students Based on Islamic Holy Teachings*. 5th International Conference on Research Approaches in Humanities and Management. 2018. [Persian]
- 53-Salarvand S, Yamani N, Kashani F, Salarvand M, Ataei M, Hashemi Fesharaki M. *Nursing Students' Perception of Ethical and Professional Characteristics of an Ideal Faculty Member: A Qualitative Study*. Iranian Journal of Medical Education 2015; 15: 481-94. [Persian]
- 54-Ariyanpour M, Mehrabi NA. *Obligations & Strategies of Professional Ethic in Higher Education System*. International journal of Ethics and society 2017; 11(4): 17-23. [Persian]
- 55-Ferasatkah M *Academic Ethics The Secret to Higher Education Promotion, the Position and Mechanisms of 'Scientific Professional Ethics' in Ensuring the Quality of Iranian Higher Education*. Ethics in Science and Technology 2007; 1(1): 13-27. [Persian]

*meta-synthesis of professional ethics elements in higher education*Keykha A (PhD. Student)¹, Imanipour M (PhD)²¹ PhD. Student of Economics and Finance Management of Higher Education, University of Tehran, Tehran, Iran,² Assistant Professor, Nursing and Midwifery Care Research Center, Department of Critical Care Nursing, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

Received: 02 Feb 2020

Revised: 03 March 2020

Accepted: 10 May 2020

Abstract

Introduction: Educational systems as an engine of growth in social, political, economic and cultural dimensions play a role in different ecosystems. In the meantime, professional ethics is the cornerstone of education because educators play a key role in fostering creative, critical and responsible individuals with a global perspective. However, few studies in the field of professional ethics in education have been formulated. Therefore, the purpose of this research is to Meta-synthesis studies in the field of educational ethics and to classify and analyze its components in higher education system.

Methods: This qualitative research using Meta-synthesis strategy written. So Keywords: Teaching Ethics, professional ethics in Higher Education, Teaching, Professor, Teacher In All Persian Databases of Magiran, SID, Ensani, Noormags During the period 2001-2019, a total of 64 articles were searched and finalized, The final 20 analyzes led to the final analysis.

Result: In the first step, the key concepts were summarized separately in each article and then were subdivided into other categories that formed sub-components in terms of aspects of sharing and differentiation. Secondly, sub-components were also classified according to meaning similarities. In total, four main components of "Ethics in Scientific Performance, Ethics in Interaction, Ethical Personality and Ethical Character" were obtained with 15 sub-components. Finally, according to the studies in Iranian higher education, the status of each component was criticized and analyzed.

Conclusion: With identifying the components of professional ethics in the academic system, it is necessary for authorities to base these components and their indicators in order to adopt specific planning and management policies in order to promote and improve professional ethics in higher education

Keywords: Teaching, Education, Professional ethics, Higher Education

This paper should be cited as:

Keykha.A, Imanipour M. *meta-synthesis of professional ethics elements in higher education*. J Med Edu Dev; 15(1): page: 53-70

* Corresponding Author: Tel: +2161054430, Email: m_imanipour@tums.ac.ir